

Entente Florale

Het groene goud van Uden

Tot twee keer toe won Uden goud met haar gemeentelijk groen. Zowel nationaal als internationaal overtuigde zij de Entente Florale-jury. Om te proeven en te leren van het Udense groen (beleid), organiseerde Stadswerk eind juni een excursie naar de Brabantse gemeente. Een beeldimpresie van Europa's groenste stad van 2009.

Tekst en beeld Marrit Molenaar

De Entente Florale draait op volle toeren. De jury is alweer bij diverse deelnemers geweest om het gemeentelijk groen te beoordelen. En ook de nationaal goudwinnaars van vorig jaar, Arnhem en Sluis, hebben net het keuringsbezoek van de internationale Entente-jury achter de rug. In september horen zij in Cardiff of zij zich wellicht groenste stad of dorp van Europa mogen noemen.

De Noord-Brabantse gemeente Uden sleepte die titel vorig jaar in de wacht en mag zich nu heel 2009 groenste stad van Europa noemen. Reden voor Uden om dit jaar het groen eens flink te promoten bij haar inwoners. Zo krijgt iedere baliebezoeker van het stadhuis in Uden een plantje mee.

Tweemaal goud winnen, eerst nationaal en vervolgens internationaal, dan moet je als gemeente op groengebied wel wat in je mars hebben. Om de sleutel van dit succes te achterhalen, organiseerde Stadswerk op donderdag 25 juni

een excursie. Dat collega-gemeenten en andere vakbroeders graag het Udense groengeheim wilden doorgronden, bleek wel uit de opkomst. Ruim 80 mensen kwamen op de excursiedag af en namen de genadeloos brandende zon voor lief.

Uden had heel wat in petto: van het aardkundig monument de Peelrandbreuk tot wadi's op bedrijventerreinen, van stuifzand en bos tot snelwegpark en nieuwe stadswede. Hoewel de tijd te kort was om het complete groenbeleid toe te lichten, werd wél overduidelijk dat Uden heel bewust met haar groene goud omgaat. Van veel gebieden is het beheer en de ontwikkeling ingebed in langlopende structuurplannen en landschapsonwikkelingsplannen. Wat ook opviel was dat Uden heel effectief diverse subsidiepotjes weet aan te boren. En waar het even kan, wordt samenwerking gezocht (en gevonden!) met andere terreinbeheerders of natuurorganisaties zoals het IVN. ■

Afvalbeheer bij recreatieplas

Het plasgebied De Kleuter ligt net buiten het centrum van Uden en er wordt dan ook intensief gerecreëerd. Vooral vissers mogen graag hun hengel uitslaan in de plas. Omdat zij ook baat hebben bij een mooi terrein, zocht Uden samenwerking met de vissers. De visvereniging verzorgt nu het afvalbeheer en aanvullend ruimt de gemeente zelf een keer per week rondom de afvalbakken op. Behalve met de vissers, werkt Uden ook samen met het IVN. Zo is er onlangs gezamenlijk een natuurlijke oeverwand aangelegd. Het wachten is nog op de eerste oeverwaluw.

De bosdoelstelling die voor delen van De Kleuter gold, is inmiddels wat aangepast. Het incidentele hakhoutbeheer leidde namelijk tot een wildgroei aan staken. Daarom wordt nu weer geregeld grootschalig hakhoutbeheer gedaan en worden meer natuurlijke bosranden gecreëerd, gericht op insecten en vlinders. De plas stamt uit de jaren '70 en is ontstaan na graven voor lokale zandwinning.

Zonering in stuifduinen

De Bedafse Bergen zijn de hoogste stuifduinen van Brabant. Ze zijn een erfenis van het verleden toen de oorspronkelijke bewoners de heidegronden zo intensief gebruikten dat slechts kaal zand nog restte. Inmiddels koestert Uden de plek, die rijk is aan bijzondere flora en fauna. De opgave is om natuur én recreatie er zo goed mogelijk samen te laten gaan. Een opdracht die niet altijd meevalt, gezien de grote toeristische druk op het kwetsbare gebied. Het gevaar van vandalisme zoals vernielen van picknicktafels en fikkie stoken ligt altijd op de loer. De wandel- en fietsroutes worden daarom via knooppaden net achter de bergjes om geleid. Door deze zonering combineert Uden de verschillende functies zo goed mogelijk. In delen worden alleen voorzieningen aangebracht voor de 'natuurwandelaar', terwijl in andere delen meer intensief gebruik wordt gedoogd. Daarnaast wil de gemeente de toegang naar het stuifzand een natuurlijker aanzien geven, meer in lijn met de natuurwaarde van het gebied.

Ecologische verbindingszone herbergt bijzondere soorten

Ratelaar en rolklaver groeien al in deze smalle, 7 km lange ecologische verbindingszone. En wat te denken van het bloeddropje ofwel sint jansvlinder? De hoop is dat binnenkort ook das en levendbarende hagedis de strook gaan benutten. Zij zijn door de provincie aangemerkt als doelsoorten voor het gebied, evenals de geelgors. Waar nu de natuur de helpende hand wordt geboden, liep vroeger een oud spoorwegtraject. Vandaar de lange, smalle zone, die tot diep in het centrum voert. Uden ging met de oude spoordijk aan de slag toen eind jaren negentig provincie Noord-Brabant het gebied als Ecologische Verbindingszone aanwees. Een flinke klus, want de bosjes vormden een aaneengesloten, dichte woestijn. Het was dus vooral een kwestie van heel veel hout weghalen, zodat ter plaatse van het oorspronkelijke spoorbaantracé een open voedselarme biotoop kan ontstaan. En ook nu is intensief onderhoud nodig om opslag van braam en vogelkers tegen te gaan.

Stelsel van waterlopen voert kwelwater af

De roestbruine kleur van het water verraadt het onmiddellijk: ijzer! En niet alleen het water, maar ook planten en beschoeiingen kleuren hier bruin. De wijk Melle bevindt zich namelijk op een tektonische breuk en middenin een kwelgebied. De huizen konden dan ook pas gebouwd worden, nadat er eerst een stelsel van waterlopen was gemaakt om het kwelwater af te voeren. Dit gebeurde in de jaren '70. De landerijen die al van voor die tijd dateren, stonden in natte seizoenen geregeld onder water. Behalve noodzakelijk voor de afwatering, is het Melle-park inmiddels een van de 25 ecologische hotspots van Uden. Zo is het park een verblijfplaats voor vleermuizen; met nestkasten worden zij verwend. Het maaien doet Uden inmiddels extensief: de oevers mogen ruiger worden, om de natuur nog wat meer te stimuleren. Bovendien spaart de gemeente er kosten mee uit.

Anderhalf kilometer lang park op oude weg

Langs de A50 doet Uden aan natuurontwikkeling. Daar waar voorheen de oude provinciale weg lag, creëerde zij een ruim 2 km lang park met plek voor natuur, maar ook voor wandelaars, fietsers, hondenbezitters etc. Voor de aanleg is de grond omgekeerd: de onderliggende grondlaag is immers arm en daardoor heel geschikt voor natuurontwikkeling. Ook is hierdoor minder onderhoud nodig. De gemeente legde poelen aan, bouwde de oude fietstunnel om tot vleermuizenkelder en plantte zelfs een kersenboomgaard in het snelwegpark. Deze vruchtboom hoorde van oudsher bij Uden, maar was door onbruik verdwenen. De aanleg en inrichting van het park deed de gemeente samen met bewoners. Voor de Entente-jury heeft Uden het park dan ook gepresenteerd en benut als bewonersparticipatieproject. Het maaien in het park gebeurt gedifferentieerd. Sommige plekken worden een paar keer per jaar gemaaid, andere slechts eens in de drie jaar. Een op maat gesneden beheerplan is er overigens nog niet.

Beheerplan voor Maashorst

Het enorm uitgestrekte, bosrijke gebied De Maashorst was van oorsprong ontginningsbos. Inmiddels is het het grootste aaneengesloten natuurgebied van Brabant, belangrijk voor natuur en recreant. Uden bezit slechts één deel van De Maashorst: de rest is in eigendom van drie buurgemeentes én Staatsbosbeheer, die de kern bezit. De vier gemeenten ontwikkelden gezamenlijk een integraal beheerplan – de visie 2018-2050. Uden werkt onder andere aan 'recreatieve poorten', toegangen tot het gebied die het beginpunt moeten gaan vormen van onder andere fiets-, wandel-, ruit- en menroutes. Het bosbeheer in De Maashorst zal straks slechts nog corrigerend zijn, in lijn met de doelstellingen van de provincie. Wél wordt de oude laanstructuur bewust behouden en wordt Amerikaanse eik en vogelkers intensief bestreden. Op de oude heidevelden (net te zien links op foto) wordt hard gewerkt om de oorspronkelijke staat met bijbehorende planten en dieren terug te krijgen. Zo is geplagd en zijn elzen- en berkenopschot met de bosmaaier teruggezet. Ook zijn grazers, ponies en runderen ingezet om de vlakke open te houden.

Aardkundig monument: de wijstgronden van de Peelrandbreuk

De grote eik staat bovenop een aardkundig monument: de wijstgronden van De Peelrandbreuk. Deze tektonische breuk loopt dwars door Uden. Hij speelde en speelt een grote rol in de vorming en gebruik van het landschap. Door de breuk kwam een deel van de bodem omhoog, de horst, en schoof een ander deel omlaag, de slenk. Dit proces is nog steeds gaande, al is het maar centimeters per eeuw. Heel bijzonder is dat de hoger gelegen gronden nat zijn – dit zijn de wijstgronden – en de lage gronden droog. Ook dat is het gevolg van de breuk, want een langs de breuk uitgesmeerde klei- en ijzerlaag voorkomt namelijk dat water van hoog naar laag kan stromen. Bovendien is de structuur van de bodem aan weerszijden van de breuk anders. De slenk bestaat vooral uit fijn zand, terwijl het zand op de hogere Peelhorst uit grove afzetting bestaat. Er is om die reden heel veel – ijzerhoudend – kwelwater in en om Uden. Het beheer van het gebied is in handen van Staatsbosbeheer.

